

3. Кабушкин Н. И. Менеджмент гостиниц и ресторанов: учебник / Н. И. Кабушкин. – 4-е изд., стереотип. – Мн. : Новое издание, 2003. – 368 с.
4. Кабушкин Н. И. Основы менеджмента : учеб. пособие / Н. И. Кабушкин. –5-е изд., стереотип. — Мн. : Новое издание, 2002. – 336 с.
5. Баришева А. Д. Етика і психологія ділового спілкування: (сфера сервісу) [Текст]. - М: Альфа - М, 2009.- 255 с
6. Гостиничный и туристический бизнес / Под ред. проф. Чудновского А. Д. – М. :Ассоциация авторов и издателей «Тандем»; Изд-во ЭКМОС, 1998. – 352 с..
7. Корольчук М.С. Теорія і практика професійного психологічного відбору: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 536 с.
8. Підприємництво: психологічні, організаційні та економічні аспекти: навч. посіб. / С.Д. Максименко, А.А. Мазаракі, Л.П. Кулаковська Т.Ю. Кулаковський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 720 с.
9. Регіони України 2017. Статистичний збірник (у двох томах) // Державний служба статистики України. – Київ, 2017 . – 298 с.
10. Регіони України 2015. Статистичний збірник (у двох томах) // Державний служба статистики України. – Київ, 2015 . – 298 с.

Рецензент д.е.н., професор Шубалий О.М.

УДК 331.108

Шубала І.В. к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНУ

У статті систематизовано проблеми забезпечення, представлено результати аналізу та оцінки ефективності використання персоналу у сфері промисловості Волинської області.

Ключові слова: персонал, промисловість, ефективність використання персоналу, аналіз та оцінка, Волинська область.

Шубала І.В.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СФЕРЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ РЕГИОНА

В статье систематизированы проблемы обеспечения, представлены результаты анализа и оценки эффективности использования персонала в сфере промышленности Волынской области.

Ключевые слова: персонал, промышленность, эффективность использования персонала, анализ и оценка, Волынская область.

Shubala I.

EFFICIENCY OF THE USE OF PERSONNEL IN THE FIELD OF INDUSTRY OF REGION

In the article the problems of provision are systematized, the results of the analysis and evaluation of the efficiency of personnel use in the field of industry of the Volyn region are presented.

Key words: personnel, industry, efficiency of personnel use, analysis and evaluation, Volyn region.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В сучасній економіці персонал підприємств, установ чи організацій відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективності їх функціонування в умовах ринкової нестабільності та негативного впливу глобальних економічних чинників. Від того, наскільки ефективно використовуватиметься персонал, залежать підсумки економічної діяльності не тільки окремих підприємств, а й галузей загалом. Це, перш за все, важливо для сфери промисловості, яка виступає пріоритетною сферою розвитку науково-технічного прогресу суспільства та потребує реалізації заходів щодо підвищення ефективності використання персоналу. Тому важливо поглиблювати наукові дослідження у сфері

аналізу та оцінки ефективності використання персоналу у сфері промисловості стосовно специфіки окремого регіону.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Широке коло наукових досліджень, що прямо чи опосередковано стосуються проблематики підвищення ефективності використання персоналу на підприємствах різних видів економічної діяльності здійснювали багато вітчизняних учених: Басюркіна Н.Й., Вишня Т.В., Данюк В.М., Демиденко Л.М., Дудукало Г.О., Качан Є.П., Криворучко О. М., Кіндрацька Г.І., Ляшов Д.О., Набока Р. М., Осіпова А. Ю., Посилаєва К. І., Петюх В.М., Синельник В.В., Семенча І.Є., Сердюк О. І., Стеценко Н.А., Ткаченко А. М., Ульяненко О. В., Федоряк Р.М., Цимбалюк С.О., Шушпанов Д.Г., Череп А.В. та багато ін. Але, в теперішніх складних фінансово-економічних умовах розвитку нашої країни виникає необхідність нового погляду на шляхи вирішення проблеми підвищення ефективності використання персоналу у сфері промисловості на прикладі окремого регіону.

Цілі статті. Мета дослідження полягає у виявленні проблем забезпечення, проведенні аналізу та оцінки ефективності використання персоналу у сфері промисловості Волинської області.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. На основі аналізу сучасної практики функціонування сфери промисловості на національному та регіональному рівнях, а також діяльності окремих суб'єктів господарювання різного рівня можна виділити ряд ключових проблем, які перешкоджають ефективному використанню персоналу у цій галузі. У загальному вигляді вони структуровані на рисунку 1.

Рис. 1. Основні проблеми забезпечення ефективного використання персоналу у сфері промисловості (розроблено автором)

Для вирішення цих та інших проблем забезпечення ефективного використання персоналу у сфері промисловості важливо розуміння з боку органів державної влади,

територіальних громад та роботодавців. Для цього потрібно створити відповідні спільні органи, які б дозволили спільно вирішувати різноманітні проблемні питання, що є актуальними для окремих суб'єктів господарювання промислового сектору економіки країни та окремих регіонів.

У результаті дослідження системи управління персоналом ряду промислових підприємств на регіональному рівні визначено, що більшість із них не має сприятливих умов для розвитку персоналу. Серед основних причин, які призвели до низької ефективності кадрової роботи, можна виділити такі: занепад виробництва, використання застарілих технологій, зношених фондів, неефективність системи стимулювання і мотивації, низький рівень продуктивності праці. Проведено розрахунки економічних збитків унаслідок плинності кадрів, викликаних зниженням продуктивності праці, простоями устаткування, витратами на навчання. Доведено необхідність створення ефективного організаційно-економічного механізму стратегічного управління персоналом [6].

Сфера промисловості є однією з найважливіших складових господарського комплексу Волинської області. Для Волинської області – це пріоритетна і перспективна галузь, суб'єктами господарювання якої створюється понад 17% валової доданої вартості області. Питома вага іноземних інвестицій в промислове виробництво становить понад 60% від загального обсягу інвестицій, залучених в область.

За даними 2016 року в області діяло понад тисяча промислових підприємств. Економічний потенціал Волинської області формують підприємства таких галузей промисловості: харчової, машинобудівної, деревообробної та виробництва паперу, виробництва гумових та пластмасових виробів, виробництва меблів, металургійного виробництва, текстильного виробництва та виробництва одягу, добувної і хімічної галузей. Про перспективи розвитку промисловості як важливої ланки господарства Волинської області детально розглянуто у «Стратегії розвитку Волинської області на період до 2020 року», яка затверджена Рішенням Волинської обласної ради від 20.03.2015 р., №34/7 [7].

Важливе значення на початковому етапі оцінки має вивчення зміни основних показників ефективності використання персоналу у сфері промисловості Волинської області за 2012-2016 рр. (табл. 1).

Як бачимо з таблиці, протягом аналізованого періоду спостерігалось зменшення чисельності штатних працівників галузі з 41,8 тис осіб у 2012 році до 38,1 тис осіб у 2016 році, або на 8,9%, що свідчить про зменшення трудового потенціалу промисловості. Також спостерігається тенденція до зменшення кількості працівників малих промислових підприємств – з 6,1 тис осіб у 2012 році до 5,2 тис осіб у 2016 році, або на 15,2%. Разом з тим, частка використання фонду робочого часу зросла з 83,6% до 86,8%, що свідчить про покращення використання робочого часу та зменшення простоїв виробництва з різних об'єктивних чи суб'єктивних причин.

Відбулося також зростання у понад як 2 рази середньомісячної заробітної плати працівників промисловості – з 2707 грн у 2012 році до 5532 грн у 2016 році.

Також позитивна тенденція була характерна і щодо зміни показника обсягу реалізації продукції у розрахунку на 1 штатного працівника, який збільшився протягом аналізованого періоду з 270,1 тис грн у 2012 році до 613,8 тис грн у 2016 році, або у 2,3 рази. Аналіз показника зарплатовіддачі свідчить, що протягом аналізованого періоду відбувалося його поступове зростання з 7,85 грн у 2012 році до 9,06 грн у 2015 році, але надалі він різко знизився до 8,53 грн у 2016 році. Тобто в середньому з однієї гривні заробітної плати промислові підприємства отримували тільки 8,53 грн реалізації. Подібна тенденція була характерною і для показника капіталоозброєності працівників промислових підприємств, який до 2015 році зростав до 72,1 тис грн на особу, а потім різко знизився до 44,1 тис грн у 2016 році. Це свідчить про недостатній рівень інвестування у розвиток промисловості в регіоні.

Таблиця 1

Зміна основних показників ефективності використання персоналу у сфері промисловості Волинської області за 2012-2016 рр.

Чисельність	Роки					Абсол. відх.			Відносл. відх., %		
	2012	2013	2014	2015	2016	2016 / 2015	2015 / 2014	2016 / 2012	2016 / 2015	2015 / 2014	2016 / 2012
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	41823	40297	39194	38460	38085	-375	-734	-3738	-1,0	-1,9	-8,9
Кількість найманих працівників малих промислових підприємств, осіб	6134	6393	6274	5532	5200	-332	-742	-934	-6,0	-11,8	-15,2
Використання фонду робочого часу штатних працівників (відпрацьовано у % до табельного фонду робочого часу)	83,6	84,3	84,7	84,8	86,8	2	0,1	3,2	2,4	0,1	3,8
Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників, грн	2707	2976	3426	4334	5532	1198	908	2825	27,6	26,5	104,4
Обсяг реалізації продукції у розрахунку на 1 штатного працівника, тис. грн	270,1	270,6	349,1	505,1	613,8	108,8	156,0	343,7	21,5	44,7	127,2
Обсяг реалізації продукції у розрахунку на 1 грн витрат на оплату праці, грн.	7,85	7,25	8,02	9,06	8,53	-0,53	1,03	0,67	-5,8	12,9	8,6
Капітальні інвестиції у розрахунку на 1 штатного працівника, тис грн / особу	15,7	19,4	23,8	72,1	44,1	-27,96	48,22	28,38	-38,8	202,4	180,6
Рентабельність персоналу (чистий прибуток у розрахунку на 1 штатного працівника, тис грн	1,7	2,5	-9,2	-0,4	9,3	9,8	8,8	7,6	-2291,5	-95,4	434,7
Витрати на оплату праці, млн грн	1438,5	1504,6	1705,6	2144,9	2741	596,4	439,3	1302,8	27,8	25,8	90,6

Примітка. Побудовано автором на основі [1, 2-5].

Разом з тим, за зміною показника рентабельності персоналу можна відмітити, що після збиткових 2014-2015 років наступний рік характеризувався найвищим рівнем ефективності використання персоналу у провистості, адже цей показник зріс до 9,3 тис грн на особу. Також протягом аналізованого періоду відбулося зростання фонду оплати праці у галузі – з 1438,5 млн грн у 2012 році до 2741,0 млн грн у 2016 році, або у 1,9 рази. Отже, в цілому можна констатувати переважання негативних тенденцій до зменшення ефективності використання персоналу у сфері промисловості регіону, хоча за показниками використання фонду робочого часу, питомої реалізації продукції та рентабельності персоналу у 2016 році відбулися позитивні зміни.

Після цього проведено порівняння індексів промислової продукції та середньомісячної заробітної плати у сфері промисловості Волинської області за 2012-2017 рр. (рис. 2).

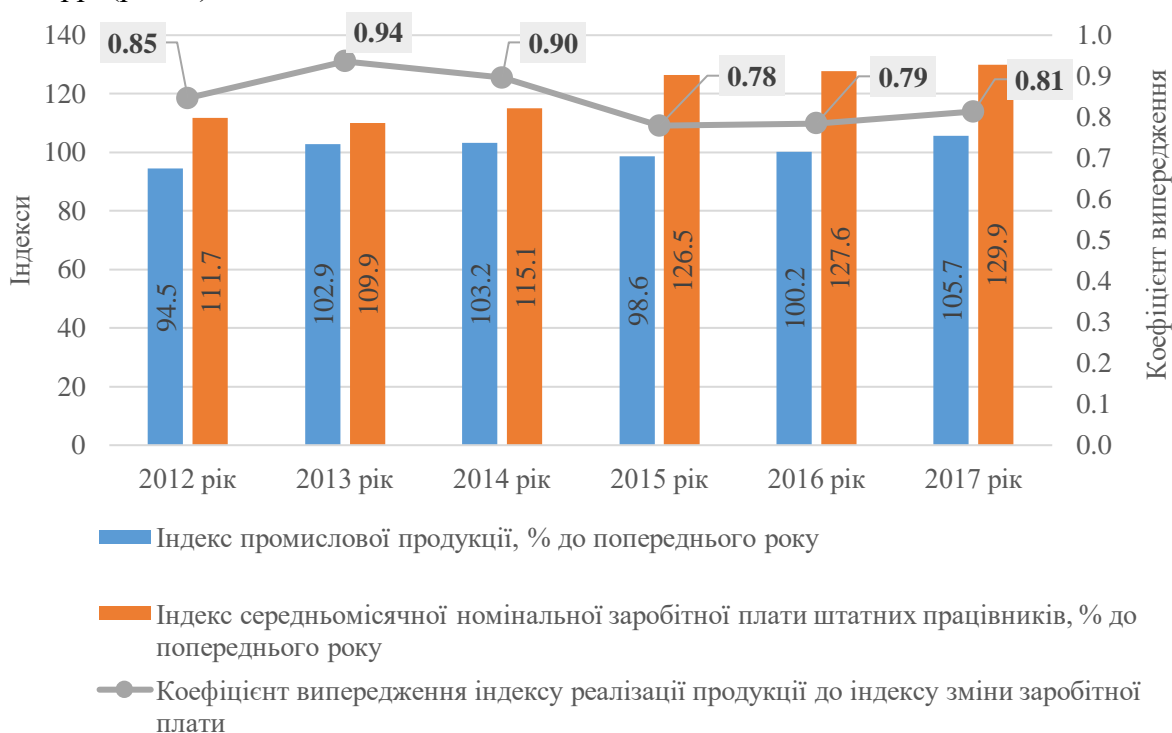

Рис. 2. Порівняння індексів промислової продукції та середньомісячної заробітної плати у сфері промисловості Волинської області за 2012-2017 рр. (побудовано автором за даними [1, 2-5])

На основі даних рисунку можна констатувати, що протягом усього аналізованого періоду відбувалося переважання індексів середньомісячної заробітної плати над індексами промислової продукції. При цьому, в останні роки даного періоду відхилення між цими показниками зростало. Тобто коефіцієнт випередження протягом аналізованого періоду залишався меншим одиниці та мав тенденцію до зниження – з 0,85 у 2012 році до 0,81 у 2016 році, що свідчить про неефективне використання коштів на оплату праці протягом усього періоду аналізу.

Надалі доцільно провести детальнішу оцінку ефективності використання фонду оплати штатних працівників промисловості Волинської області за 2012-2016 рр. (табл. 2). Як бачимо, протягом аналізованого періоду темп росту обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) у розрахунку на 1 штатного працівника залишався на рівні понад 100% та набував найбільшого значення у 2015 році – 144,7%.

Таблиця 2

Оцінка ефективності використання фонду оплати штатних працівників промисловості Волинської області за 2012-2016 рр.

Показники	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Фонд оплати праці, млн. грн.	1215,6	1360,6	1439,0	1611,2	2000,3	2528,1
Темп росту обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) у розрахунку на 1 штатного працівника, %	129,8	107,4	100,2	129,0	144,7	121,5
Темп росту середньомісячної заробітної плати штатного працівника, %	124,5	111,7	109,9	115,1	126,5	127,6
Коефіцієнт випередження росту обсягу реалізації до росту зарплати	1,04	0,96	0,91	1,12	1,14	0,95
Сума економії (+) або перевитрати (-) фонду оплати праці, млн. грн.	41,8	-46,8	-120,7	173,4	231,5	-95,8

Примітка. Побудовано автором на основі [1, 2-5].

Поряд з цим темп росту середньомісячної заробітної плати штатного працівника був більшим тільки у 2012-2013 рр. та у 2016 році. Відповідно коефіцієнт випередження набував значення, більшого за одиницю у 2011 році, що дозволило отримати економію фонду оплати праці у розмірі 41,8 млн грн, та у 2014-2015 рр., де економія становила, відповідно 173,4 млн грн та 231,5 млн грн. Тобто підприємствам необхідно надалі дотримуватися паритету в зростанні заробітної плати та обсягу реалізації продукції, що свідчитиме про раціональне використання коштів фонду оплати праці.

Виникає необхідність подальшого аналізу зміни показника зарплатовіддачі у промисловості Волинської області за 2010-2016 рр. (рис. 3).

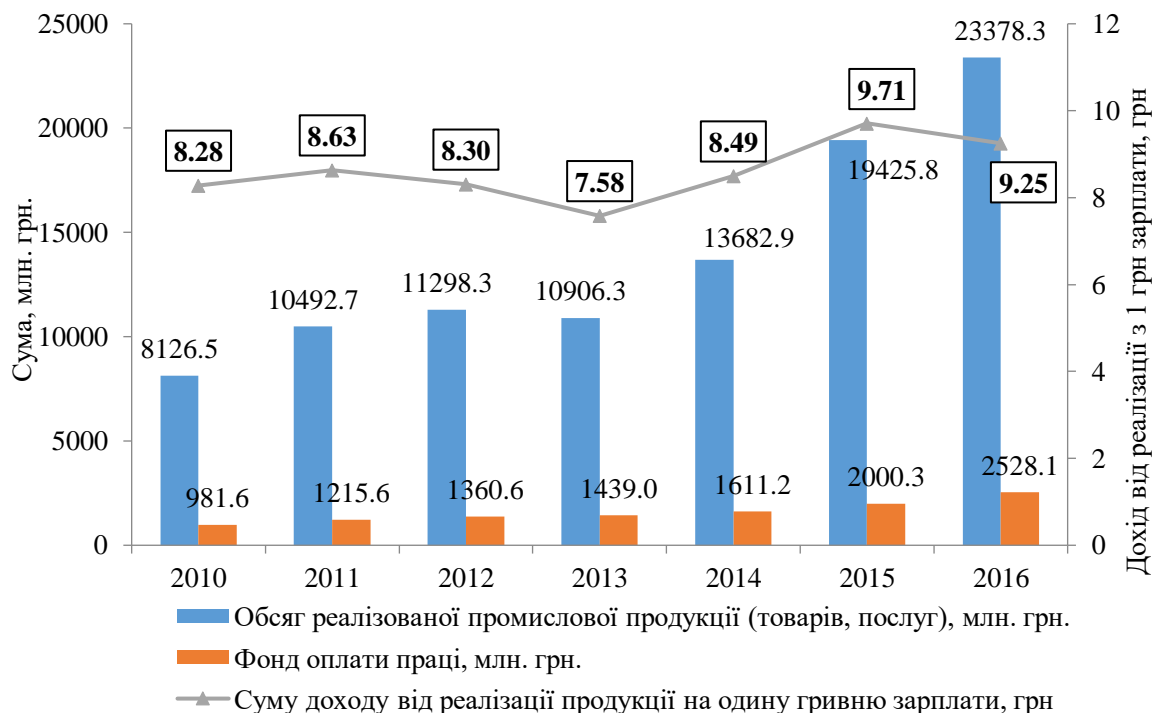

Рис. 3. Аналіз зміни показника зарплатовіддачі у промисловості Волинської області за 2010-2016 рр. (побудовано автором за даними [1, 2-5])

На основі аналізу рисунку можна зробити висновок, що зростання обсягу реалізації продукції у промисловості регіону (з 8126,5 млн грн у 2010 році до 23378,3 млн грн у 2016 році) відбувалося значно більшими темпами, ніж зростання фонду оплати праці (з 981,6 млн грн у 2010 році до 2528,1 млн грн у 2016 році). Таким чином показник доходу від реалізації продукції у розрахунку на 1 грн заробітної плати після 2013 року мав тенденцію до зростання – з 7,58 грн до 9,25 грн у 2016 році, що свідчить про підвищення доходності витрат на оплату праці у промисловості.

Висновок. До основних проблем забезпечення ефективного використання персоналу у сфері промисловості віднесено: тіньова зайнятість персоналу та виплата заробітної плати «в конвертах», оплата праці персоналу за мінімальними допустимими окладами і тарифами, відсутність реальної підтримки профспілок у відстоюванні прав працівників, незабезпечення роботодавцем належних умов праці персоналу та засобів захисту, трудова міграція висококваліфікованих працівників, проблеми працевлаштування молоді без досвіду роботи та спеціальних навиків, наявність випадків незабезпечення гендерної рівності у відносинах на робочому місці, недотримання графіків робочого часу та відмова оплати за понаднормовий час роботи.

На основі аналізу зміни основних показників ефективності використання персоналу у сфері промисловості Волинської області за 2012-2016 рр. виявлено, що на фоні зменшення середньооблікової чисельності працівників у промисловості, їх чисельність у малих підприємствах зменшується більшими темпами. Разом з тим, середньомісячна заробітна плата за цей період зросла у 2 рази, але вартість гривні по відношенню до світових валют знизилася не менш як у 3 рази. Показник обсягу реалізації продукції у розрахунку на 1 штатного працівника мав тенденцію до зростання майже у 2,3 рази, але цього є недостатньо, враховуючи реальний вплив інфляції. Нестабільною є також зміна показника капітальних інвестицій у розрахунку на 1 штатного працівника, а рентабельність персоналу навіть набувала негативного значення у 2014-2015 рр. Також у сфері промисловості регіону сформувалася неприйнятна тенденція до переважання темпів росту заробітної плати над темпами росту продуктивності праці, що не дає змоги власникам підприємств отримувати економію фонду оплати праці за рахунок випереджаючого зростання продуктивності праці. Аналіз зміни показника зарплатовіддачі у промисловості Волинської області свідчить про незначну стимулюючу роль оплати праці у сфері промисловості.

Отже, в цілому не можна говорити про ефективність використання персоналу у сфері промисловості регіону, адже не підтримуються паритетні тенденції зростання продуктивності праці та середньої заробітної плати, нестабільною є зміна показників рентабельності персоналу, зарплатовіддачі та капіталоозброєності працівників даної галузі.

Список використаних джерел:

1. Волинь-2016: статистичний щорічник / За ред. В.Ю. Науменка. – Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2017. – 457 с.
2. Праця Волині-2014: статистичний збірник / За ред. Л.С. Баранюк. – Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2015. – 107 с.
3. Праця Волині-2015: статистичний збірник / За ред. В.О. Грабаровської. – Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2016. – 116 с.
4. Праця Волині-2016: статистичний збірник / За ред. В.О. Грабаровської. – Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2017. – 103 с.
5. Промисловість Волині 2016: статистичний збірник / За ред. Л.С. Баранюк. – Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2017. – 38 с.
6. Синельник В.В. Організаційно-економічний механізм стратегічного управління персоналом підприємства: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / В.В. Синельник ; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2008. – 20 с.
7. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2020 року», яка затверджена Рішенням Волинської обласної ради від 20.03.2015 р., №34/7.

Рецензент: д.е.н., проф. Шубалий О.М.